

Agnieszka Przychodnia

"Idea Europy kultur w nauczaniu Jana Pawła II", Krystyna Czuba, Warszawa 2003 : [recenzja]

Studia nad Rodziną 10/1-2 (18-19), 335-336

2006

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Krystyna Czuba, *Idea Europy kultur w nauczaniu Jana Pawła II*, Wydawnictwo „Soli Deo”, Warszawa 2003, 335s.

Nakładem wydawnictwa im. Stefana Kardynała Wyszyńskiego „Soli Deo” została wydana niezwykle cenna pozycja książkowa, będąca opracowaniem zagadnień związanych z problematyką „Idei Europy kultur w nauczaniu Jana Pawła II”, której autorką jest Krystyna Czuba. Liczne próby jednoczenia Europy podejmowane na przestrzeni historii jednoznacznie ukazują, iż jest to proces przebiegający wśród licznych niepokojów i kontrowersji. Jest on jednocześnie wieloznaczny i nigdy nie występujący bez kontekstu ostrych podziałów i konfliktów. Ta złożoność wskazuje przede wszystkim na brak zgodności, co do pryncypiów decydujących o skuteczności procesu jednoczenia. Koncepcja „jedności i wolności rynku”, nawet w powiązaniu z zasadami jedności techniki i synchronizacji odkryć naukowych, nie sprawdziła się jako kryterium najważniejsze i rozstrzygające. W najnowszej historii doświadczenia „integracyjne” jawią się jako szczególnie bolesne prowadzące do szeregu wypaczeń, a w konsekwencji cierpień licznych społeczeństw, narodów i pokoleń, jasno wskazując, że zjednoczenie na poziomie polityczno-ekonomicznym jest błędem.

Krystyna Czuba w omawianej publikacji, która powstała z potrzeby całościowego spojrzenia na tą problematykę, przedstawia pogłębione spojrzenie na trud budowania jedności europejskiej. Publikacja ma za przedmiot – jak pisze autorka – „przyjrzenie się zagadnieniom Europy kultur z pozycji teologii moralnej w świetle nauczania Jana Pawła II”. Tym samym można powiedzieć, że publikacja stanowi szczególnie ważny wkład w toczący się, także aktualnie, dialog wokół zagadnień integracji Europy, a nawet dający się zauważyć spór i zagubienie współczesnego jej mieszkańca, dotkniętego kryzysem tożsamości i zagubienia w dziedzinie pryncypiów własnego bytu. Jest on oczywistym skutkiem błędnych ideologii upatrujących źródło zjednoczenia w czynnikach gospodarczych z pominięciem wartości szeroko rozumianej kultury w obecnej zsekularyzowanej Europie, będącej produktem współzawodnictwa dwóch ideologii nowożytnych: liberalizmu i socjalizmu.

Mając na uwadze te problemy, Jan Paweł II podejmuje dialog z myślą współczesną i równocześnie naucza z pozycji Apostoła Narodów, odwołując się do korzeni kultury Europejskiej. Stąd też przedstawienie zagadnień związanych z problematyką „idei Europy kultur w nauczaniu Jana Pawła II” wydaje się być szczególnie ważne ze względu na wielopłaszczyznowość ich oddziaływania zarówno w kategorii znaku czasu, jak i daru dziedzictwa w świetle prawdy, nauki i wiary. W tym kontekście celem tego opracowania jest dla Krystyny Czuby próba odpowiedzi na pytanie, jakie idee przewodnie dotyczące Europy są obecne w przekazie Jana Pawła II i jakie z tego tytułu kieruje On przesłanie do narodów Europy.

W pracy jest przedstawiona cała dotychczasowa myśl Papieża zawarta w publicznych wypowiedziach, obejmująca okres Jego pontyfikatu od 1978 do czerwca 2002 roku. Wszelkstronna i rozległa koncepcja myśli Papieża wykracza poza Jego na-

uczanie pasterskie i zmusza do stosowania różnych metod badawczych będących na styku i przecięciu ujęć teologicznych, filozoficznych, poetyckich z ujęciami inspirowanymi Objawieniem, co prowadzi autorkę do osiągnięcia niezwykle trafnej syntezy. Stanowi ona w efekcie odpowiedź na pytanie: jak Jan Paweł II rozumie wielość kultur, a zarazem jedność kultury europejskiej.

Lektura książki wyjaśnia znaczenie zawartego w tytule sformułowania „Europa kultur”, wskazując jednocześnie na szczególną oryginalność myśli papieskiej. Na całość pracy składa się pięć rozdziałów, które są próbą ukazania wszystkich aspektów kultury w świetle nauczania Jana Pawła II. Wyjściową tezę nauczania papieskiego stanowi przeświadczenie, że Europa mimo różnic i podziałów jest jedna, bo zbudowana na wspólnej cywilizacji chrześcijańskiej i tradycji kulturowej zakorzenionej w dziele ewangelizacyjnym Europy. Najważniejszym odniesieniem w porządku budowania trwałej jedności jest świat osoby ludzkiej, który niesie ze sobą nie tylko pojęcie ekonomii i polityki, ale ponad wszystko pojęcie kultury, która jest związana z duchową rzeczywistością osoby. Optyka widzenia świata z pozycji postawionego znaku równości pomiędzy wiarą a kulturą, tak znamienita dla nauczania Jana Pawła II, jest czymś jeszcze więcej jest jedyną perspektywą, gdyż taki jest porządek Bożego zamysłu. Tak też rozumiało to wielu twórców i myślicieli.

Ks. prof. Stanisław Pasierb zwykł mówić, iż „tak często mówiąc o sztuce mówię o kulturze, bo przecież ona jest humanizowaniem świata, tworzeniem nowej, nie istniejącej w naturze syntezy ducha i materii, mającej analogię jedynie w strukturze samego człowieka. Tylko człowiek może interpretować świat jako twór «mający coś do powiedzenia». Z tych tęsknot i pragnień «ocalenia od zapomnienia» powstają dzieła sztuki, rodzi się kultura, stanowiąca wyrazistszy niż technika przykład spirytualizacji materii”.

Jeszcze jedna myśl zaczerpnięta z referatu Jacka Malczewskiego „O istocie sztuki religijnej”: „dzisiejsza sztuka jest na wskroś pogańską, żąda żeby przed nią lud klękał i jej cześć oddawał. Tymczasem wielka sztuka religijna sama klęka przed Bogiem w niemej adoracji, a tak klękając przed tym Majestatem sprawia, że tysiące przed nim zginają w uwielbieniu kolana. Sztuka dzisiejsza szuka siebie, sztuka religijna Boga. W sztuce religijnej tętni świętość uczucia, która duszę widza niewiedzialną nicią ku źródłu świętości prowadzi”.

Tak też uczy Papież Jan Paweł II, że religia jest źródłem kultury, a najważniejszym jej twórcyem są ludzie. Dlatego „Europejska kultura musi odnaleźć drogę do swych początków, ożywić zasadnicze wartości, które miały znaczenie dla ukształtowania jej dziejów i pozytywne oddziaływanie na inne kontynenty”. Jest to zasadnicze przesłanie Papieża, obecne w całym jego nauczaniu, skierowane do narodów Europy, a przybliżone dzięki pracy Krystyny Czuby, która tą problematykę znakomicie opracowała.

Agnieszka Przychodnia